

Tonči Trstenjak

HRVATI U RIMU PROSLAVILI SU 400-GODIŠNJICU O. BARTOLA KAŠIĆA

U nedjelju 30. studenoga 1975. Hrvati koji žive u Rimu svečano su proslavili 400. godišnjicu rođenja o. Bartola Kašića, Pažanina iz Družbe Isusove, pisca prve hrvatske gramatike i brojnih djela duhovne literature, prevodioca Rimskog obrednika i Svetog pisma, zaslužnog svećenika i kulturnog radnika, rođenog u Pagu na Veliku Gospu 1575. godine.

U crkvi svetog Ignacija u Rimu, u čijoj kripti počivaju zemaljski ostaci oca Bartola Kašića, koji je umro u Vječnom gradu 28. prosinca 1650., održana je svečana koncelebrirana sveta misa na hrvatskom jeziku, koju je predvodio pročelnik Zbora za nauk vjere, hrvatski kardinal Franjo Šeper. Na svečanoj koncelebraciji sudjelovalo je dvadesetak svećenika, a prisustvovalo je oko 150 uzvanika uglavnom hrvatskih studenata i studentica s raznih rimskih sveučilišta, zavoda i redovničkih zajednica. Bio je i priličan broj vjernika Hrvata koji žive u Rimu.

Od uglednih gostiju osobito je bila zapažena prisutnost njegove uzoritosti kardinala Paola Bertolija, velikog prijatelja i poznavatelja našeg naroda. Svečanosti su također prisustvovali: rektor Hrvatskog zavoda svetog Jeronima monsignor Đuro Kokša, predsjednik Papinske Marijanske akademije o. fra Karlo Balić, o. fra Pavao Melada, također s Marijanske akademije, o. Marijan Zugaj OFMC iz generalne uprave franjevac konventualaca, o. Ferdinand Čavar, rektor kolegija »Seraficum«, o. Petar Galauner, asistent slavenske asistencije Družbe Isusove, vrhovna glavarica sestara Kćeri milosrđa i brojni drugi ugledni gosti.

Na samom početku koncelebrirane svete mise, koju je, kako sam spomenuo, predvodio kardinal Franjo Šeper, prisutne je u ime organizatora ove svečanosti, hrvatskih isusovaca koji borave u Rimu, pozdravio slavenski asistent o. Petar Galauner. On je u svom pozdravu naglasio kako je *Bartol Kašić samo iskra hrvatskog genija, koji se često mučno probijao kroz povijest, ali nije zaostajao za drugim evropskim narodima, nego se uvijek znao afirmirati u Crkvi i u čovječanstvu. Slaveći ovaj jubilej, rekao je o. Galauner, mi smo se htjeli sa*

strahopočitanjem i zabvalnošću zaustaviti pred našom kulturnom i religioznom poviješću, pred onim velikanima srca i duha koji su satkali našu povijest. Htjeli bismo zahvaliti svemogućem Bogu za svaku iskeru svjetla koja je zablistala u hrvatskom umu, za svaki tračak dobrote koji se porodio u hrvatskom srcu. Slaveći prošlost, zaključio je slavenski asistent Družbe Isusove svoj pozdrav, htjeli bismo zazvati Božji blagoslov na našu sadašnjost i budućnost, te doživjeti svoju osobnu odgovornost.

Nakon čitanja Evanđelja prve adventske nedjelje o Bartolu Kašiću je govorio rektor Hrvatskog zavoda svetog Jeronima u Rimu, monsignor Đuro Kokša. Donosimo u cijelosti njegov govor.

Uzoriti gospodine, braćo i sestre!

Na svijetlome grobu Bartola ili Bara Kašića Pažanina sabrali smo se danas na euharistijsko slavlje da u prisutnosti živoga Krista obavimo rijedak spomendan vjere i kulture naše. Vjera bijaše velika pokretna snaga Kašićeva života, a svijetli i jedinstveni kulturni tragovi bijahu prirodni izraz, odraz i posljedica te apsolutne, sigurne i osvjeđene vjere. Možda mi ne bismo bili ovdje sada da nije bilo u Kašićevu radu plodnih dalekosežnih kulturnih dostignuća, bez njih možda se mi danas ne bismo posebno njega ni sjećali ni spominjali. Ali u promatranju cjelovite Bartolove ličnosti moramo staviti na prvo mjesto ono što je za njega bilo prvo, a to je bilo njegovo svećeničko i redovničko zvanje, iz kojega je slijedilo zatim sve drugo.

Godine 1593. kao sjemeništarac Loretskog ilirskog kolegija, tada povremeno ukinutog, stigao je sedamnaestgodišnji Kašić u rimsko sjemenište, koje se nalazilo kod svetoga Machuta, to jest nekoliko metara od mjesta gdje se sada nalazimo. Odavle je godinu dana kasnije stupio u novicijati Družbe Isusove po starom strogom asketskom pravilniku i negdašnjem ceremonijalu. Po želji pape Klementa VIII. a po naredbi svoga isusovačkog generala, dao se jubilarne godine tisuću šestote na pisanje ilirske, to jest prve hrvatske gramatike, koja je bila tiskana godine 1604. Kašić je bio tada još student teologije. U svojoj 31. godini biva zaređen 1606. Godine 1609. ide kao misionar u Dubrovnik, malo zatim 1612. u Beograd, Srijem i Slavoniju, a u oba ta odredišta biva poslan i kasnije na dulje vrijeme.

Kašić je po kasnijim književnim radovima postao središnja ličnost književnog crkvenoreformnog pokreta kod Hrvata, koji je bio nadahnjivan, organiziran i podržavan iz Rima, od papa i Zbora za širenje vjere, a u slučaju Kašićevu, potpomagan i od središnje uprave Družbe Isusove.

Poziv na prevodenje Rimskog obrednika i na prevodenje Svetog pisma dobio je Kašić od Zbora za širenje vjere. Rimski obrednik na živom hrvatskom jeziku objelodanio je 1640. — i time smo mi Hrvati prvi u Zapadnoj crkvi dobili svoj obrednik. Preveo je i cijelo Sveto pismo, a Novi zavjet po dva puta. Tisak Kašićeva Novog zavjeta vjerojatno su spriječili naši ljudi, u krivom uvjerenju da Sveto pismo treba izdati na starom liturgijskom jeziku, to jest staroslavenskom, što se tada zvao lingua litteraria. Osim toga, on je napisao ili preradio na hrvatski lijep broj djela duhovnog sadržaja, među kojima treba posebno istaći »Pjesni duhovne od Pohvala Božijeh«. U rukopisu je ostavio, među ostalim »Sedam razgovora Sultana Sulejmana o spoznanju prave Božje vjere«. Sva inače obilna Kašićeva književna djelatnost bila je namijenjena

hrvatskim vjernicima za dubovnu izgradnju i uporabu — dakle u službi njegova poziva.

Epohalnost Kašićeva u jezikoslovnom pogledu sastoji se u tome što je prihvatio kao opći hrvatski jezik bosanski jezik i ikavski govor. To je stajalište to važnije i značajnije posebno zbog toga što je on sam bio čakavac, i to s najzapadnijih strana. Poznato je da je opći književni jezik bio preduvjet narodnog hrvatskog preporoda i da se narodno ujedinjenje moglo postići jednim jezikom, koji bi bio izraz narodnog jedinstva, a u našim prilikama to je bio jedini stvarni put da se »reliquiae reliquiarum« opet skupe i sabere, slože i sjedine. Na tom putu prema jezičnom i narodnom jedinstvu Bartol Kašić, ponosan Dalmatinac, ima značenje i znakovitost krupnog miljokaza. On nije za tim išao izravno, on je tražio samo najprikladnije sredstvo za svoj apostolat. Ali dogodilo se tako, ni prvi ni posljednji put, da u okrilju i ozračju vjere niknu i dozriju najobilniji plodovi kulture. Kultura kao vrijednost stoji u okviru vrijednosti, šticećenih i njegovanih od vjere i Crkve. U načelu i stvarnosti to je i redovit hrvatski slučaj, to je slučaj i Bartola Kašića.

Rim je u Kašićevo doba bio jedan od najznatnijih kulturnih hrvatskih središta. Tu se mislilo o jednom jeziku, o jedinstvenom jeziku, kad se o tome u domovini valjda ni mislilo ni sanjalo nije. U sva doba mnogi putovi vode iz Rima u Hrvatsku, a pogotovo su vodili u potridentsko doba, u herojsko doba Družbe Isusove, u doba baroka. Malo, veoma je malo još trebalo da mi Hrvati već tada dobijemo jedan jezik. Barok, pobjedonosni stil ojačanog i ekspanzivnog katolicizma, ustalasani stil, pun fantazije i neograničenog zanosa, gdje se čak skulptura sa stupova ili potpornja arhitekture želi otkinuti i poljetjeti, stil je i ovog hrama gdje mi stojimo danas okupljeni, i stil je, koji je utisnuo dubok pečat: i vjeri našoj i kulturi našoj. Danas toga i takva zanosa više nema, prošlost je to i povijest, ali kad spoznajemo omeđenost i ograničenost jedne epohe, onda jednako moramo biti svjesni da su i mnoga naša uvjerenja samo vremenski uvjetovana i prolazna, kao i ona prošla.

Velika su djela bila stvorena tada, a velika djela stvaraju rijetki veliki i bezbrojni mali ljudi, poslušni duhu svoje Crkve i svome vremenu. Jer samo redovnički poslušni i zavjetovani Bartol Kašić mogao je ostvariti što je ostvario. Bez prijegora i žrtve svake vrsti, nezamisliv je stoga njegov život i rad. Spomenimo tek koju zgodu ili doživljaj kao onda kad mu je dubrovački knez umjesto dobrodošlice rekao da isusovce onamo nije nitko zvao ni pozvao. Ili kad se probijao do svojih misijskih odredišta s dubrovačkim trgovačkim karavanama na konju, u šarenu odijelu, i oboružan — on, pitomi otočanin — da bi svojom puškom bio strašilo drumskim razbojnicima!

Ima još da se napiše prava, istinska, stvarna povijest Hrvatske i Hrvata. A kad se ona bude pisala i kad se budu otkrivali zastori zaborava nad ljudima, djelima i događajima, ponovno će se početi mnogim svijetlim putovima koji vode iz Rima, u mnogo smjerova. Najdragocjenija crta, najjača žila bit će joj vjera, a s njom, kao sjena s likom, bit će nedjeljiva i hrvatska kultura.

Poslije svete mise, za vrijeme koje su se pjevale naše adventske pjesme, bilo je priređeno primanje u dvorani isusovačkog Kolegija svetog Roberta Bellarina, u neposrednoj blizini crkve svetog Ignacija, gdje je Kašićev grob. Primanje, koje je započelo pjevanjem hrvatske himne »Lijepa naša«, proteklo je u srdačnoj atmosferi. Prisustvovala mu je gotovo čitava hrvatska kolonija u Rimu, te kardinali Franjo Šeper i Paolo Bertoli.